

SYSTEMET FÖR REGLERING AV ÄLGBESTÅNDET

Mätt med värdet av de nedlagda djuren är älgen vår lands viktigaste vilt. År 2004 var värdet av köttet hos de nedlagda älgarna ca 50 miljoner euro. Älgen är från människans synpunkt också ett skadedjur. Älgen orsakar skador i trafiken och för skogshushållningen samt i viss utsträckning också för jordbruket. De av staten ersatta egendomsskadorna i trafiken och skogsskadorna har fördubblats från nivån på 1990-talet. Förutom detta uppkommer statsfinansiella kostnader exempelvis av att vägarna skall skyddas. Från hela samhällets dvs. samhällsekonomins synpunkt är enbart den kalkylerade kostnaden för älgolyckor över 100 miljoner euro per år.

Med revisionen klarlades hur systemet för reglering av älgbeståndet förverkligar de för systemet uppställda målsättningarna. Den centrala frågan var, hur regleringssystemet påverkar älgbeståndets storlek. Som metoder för inhämtande av data för revisionen användes statistik, undersökningar, temaintervjuer samt en e-postenkät.

Den högsta ledningen och övervakningen av jakt och viltvård ankommer på jord- och skogsbruksministeriet. Ministeriet resultatstyr jaktvårdsdistrikten, Jägarnas Centralorganisation och Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet. Rekleringen av älgbeståndet sker med jakt. Enligt jaktlagens 26 § skall jaktvårdsdistriktet när det beviljar jaktlicenser för älg se till att bestånden av älg inte äventyras på grund av jakten och att de skador som älgarna orsakar hålls på skälig nivå.

Som viktigaste resultat vid revisionen observerades, att systemet för reglering av älgbeståndet inte till alla delar uppfyller de för systemet uppställda målsättningarna. Systemet tryggar att älgbeståndet bevaras, men leder till stora fluktuationer i beståndet och tidvis till ett alltför stort älgbestånd. Revisionsverket anser att jord- och skogsbruksministeriet borde utreda alternativ till det nuvarande systemet för reglering av älgbeståndet. Som ett alternativ borde

övervägas ett system för reglering av älgbeståndet, där man helt skulle avstå från ett system av nuvarande slag med licens för jakt på älg.

Problemen i regleringssystemet beror på vagheten i jord- och skogsbruksministeriets resultatstyrning, osmidighet hos licenssystemet, svårigheter med att uppskatta beståndet och dåligt utnyttjande av tillgängliga uppgifter.

Jord- och skogsbruksministeriets resultatstyrning av älgbeståndet har inte varit effektiv. Målsättningarna för resultatstyrningen har varit så vaga, att någon egentlig styrningseffekt inte uppnås. Med den vaga resultatstyrningen har ministeriet gått in för ett beslutsfattande på det lokala planet. Detta har i skilda regioner lett till olika slutresultat vad älgbeståndets storlek beträffar. Den av ministeriet uppställda målsättningen angående älgbeståndets täthet baserar sig inte på en ekonomisk kalkyl av älgens betydelse. Från statsfinansernas synpunkt är älgen närmast till skada. Också från samhällsekonomin synpunkt är älgens värde med det nuvarande älgbeståndet negativt. Jord- och skogsbruksministeriet borde med sin resultatstyrning eftersträva ett mindre älgbestånd än det nuvarande. Från statsfinansernas synpunkt vore det motiverat att gå in för ett hållbart minimibestånd. Många anser ett vinterbestånd om 60 000 älgar vara såväl ekonomiskt som ekologiskt hållbart. Med hänsyn till hur skadorna uppstår borde grunden för de regionala målsättningarna angående älgtätheten närmast vara de trafikskador som älgarna orsakar.

Systemet för reglering av älgbeståndet är osmidigt därför att jaktlicenser inte kan beviljas efter 10.8. I praktiken har denna svaghet hos regleringssystemet kringgåts så, att en del jaktvårdsdistrikt beviljar s.k. bank- eller hyllicenser och/eller samfällda licenser, med vilka i praktiken beslutet om nedläggande delvis kan framskjutas till hösten. För att nå en större smidighet har systemet således av praktiskt tvång ställvis förändrats till ett annat än vad som ursprungligen avsetts. Uppgifter med anknytning till uppskattning och beskattning av beståndet fås under hela jaktsäsongen. Revisionsverket anser att jord- och skogsbruksministeriet borde klargöra, på vilket sätt beslut om jaktlicenser kunde fattas smidigare senare på hösten inom ramen för det nuvarande regleringssystemet.

Ett flertal problem är förknippade med uppskattningen av älgbeståndet. Uppskattningen baserar sig på observationer som gjorts av jägarna. Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet har här noterat ett visst slags systematiskt fel. I det skede då beståndet ökar tror de som gör uppskattningarna inte på ökningen utan underskattar den. Underskattningen av beståndet leder till en alltför liten jaktvolym varvid ökningen av älgbeståndet förstärks och beståndet ökar snabbt. Å andra sidan överskattas älgbeståndet när det beräknas, och detta leder till en alltför effektiv beskattning av beståndet, och älgbeståndet minskar snabbare än vad som avsetts.

De uppgifter om jakten som behövs vid regleringen av älgbeståndet samt uppgifterna om trafik- och skogsskador borde samlas på ett ställe, vilket skulle förbättra planeringen av jakten och inriktningen av jakten i enlighet med skadorna. I fastställandet av det regionala och landsomfattande älgbeståndet skulle också behövas en övergripande samhällsekonomisk forskning. Detta skulle ge en grund för att definiera det från samhällets synpunkt optimala älgbeståndet.

Problemet med systemet för ersättning av älgskador är att de ersättningar som staten erlägger betalas med rentav ett års fördröjning. De skadelidande har kritiserat skadeersättningarnas självriskandel och ersättningsnivån. Jägarna anser också ett problem vara det, att också en sådan markägare som inte tillåter jakt på sina marker, är berättigad till skadeersättning. Enligt revisionsverkets uppfattning löser det att älgbeståndet hålls nära den hållbara miniminivån också merparten av problemen med ersättningarna, emedan då också antalet skador hålls avsevärt lägre än det nuvarande.